

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А. Бодалев. – М. : Наука, 1983. – 271 с.
2. Брудный А.А. К теории коммуникативного воздействия / А.А. Брудный // Теоретические и методологические проблемы социальной психологии. – М. : МГУ, 1977. – С. 32-49.
3. Брудный А.А. Понимание как философско-психологическая проблема / А.А. Брудный // Вопросы философии. – 1975. – № 10. – С. 109-117.
4. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / А.А. Леонтьев. – М. : Знание, 1979. – 48 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
6. Петровская Л.А. Компетентность в общении: Социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. – М. : МГУ, 1989. – 216 с.
7. Чепелева Н.В. Психологическая герменевтика – наука о понимании / Н.В. Чепелева // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 3. – С. 6-10.

УДК 159.923.2

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ПІДЛІТКІВ-ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ МУЗИЧНИХ СУБКУЛЬТУР

Юнак Л.М.

Статтю присвячено дослідженню проблематики соціально-психологічних особливостей самоідентичності підлітків-представників різних музичних субкультур. Висвітлено загальні характеристики музичного і текстового емоційного впливу кожної музичної субкультури. Також описано індивідуальні психологічні та соціальні особливості підлітків за такими показниками, як емоційна направленість, акцентуації, самосприйняття, рівень домагань, самооцінка, его-захисні механізми та особистісний диференціал. За допомогою ?-критерію Фішера розглянуто фактичну різницю між експериментальними підгрупами та контрольною підгрупою, виявлено загальну характеристику та порівняльний аналіз соціально-психологічних особливостей представників різних музичних субкультур (6 експериментальних груп) та представників поп-культури (контрольна група).*

Ключові слова: *музика, підлітковий вік, музичні субкультури, субкультура року, готична субкультура, субкультура хіпстерів, субкультура репу, емо-підлітки, субкультура хіпі, поп-слухачі, емоційна спрямованість, акцентуації, механізми психологічного захисту, особистісний диференціал, рівень домагань, самооцінка.*

Статья посвящена исследованию проблематики социально-психологических особенностей самоидентичности подростков-представителей разных музыкальных субкультур. Освещены общие характеристики музыкального и текстового эмоционального воздействия каждой музыкальной субкультуры. Также описаны индивидуальные психологические и социальные особенности подростков по таким показателям, как эмоциональная направленность, акцентуации, самовосприятие, уровень притязаний, самооценка, эго-защитные механизмы и личностный дифференциал. С помощью χ^2 -критерия Фишера рассмотрена фактическая разница между экспериментальными подгруппами и контрольной подгруппой, обнаружена общая характеристика и выполнен сравнительный анализ социально-психологических особенностей представителей различных музыкальных субкультур (6 экспериментальных групп) и представителей поп-культуры (контрольная группа).

Ключевые слова: музыка, подростковый возраст, музыкальные субкультуры, субкультура рока, готическая субкультура, субкультура хипстеров, субкультура рэпа, эмо-подростки, субкультура хиппи, поп-слушатели, эмоциональная направленность, акцентуации, механизмы психологической защиты, личностный дифференциал, уровень притязаний, самооценка.

The article deals with the social and psychological problems and characteristics of self-identity of young representatives of different musical subcultures. Also it highlights common musical characteristics and emotional impact of the text in songs from each musical subculture. Individual psychological and social characteristics of adolescents studied with such indicators, as emotional orientation, accentuation, self-perception, level of aspiration, self-esteem, ego-defense mechanisms and personal differential. A general characterization, conclusions and comparative social and psychological analysis characteristics of representatives of different musical subcultures consist from 6 experimental groups and representatives of popular culture (the control group).

Keywords: music, teenagers, musical subculture, subculture, the gothic subculture, hipsters, the subculture of rap, emo-teens, hippies, pop-listeners, emotional orientation, accentuation, psychological defense mechanisms, personal differential level of aspiration, self-esteem.

З дитинства людина проходить так звану "еволюцію" слухання музики. Тріада "споглядання – осяяння – осмислення" музичних творів у підлітків через їх емоційність та вразливий внутрішній стан саме у цьому віці досягає свого кульмінаційного рівня сприйняття. Самопізнання для підлітків – одна з основних характеристик цього періоду, тому музику вони відчують і знаходяться у її терапевтичному полоні з ранку до вечора. Такий важливий механізм, як ескапізм (втеча від дійсності) досить часто зустрічається у підлітковому віці, і саме музична сфера виступає світом фантазій, переживань та думок, куди можна заховатись [6]. Субкультурне використання музики – це напевно

найбільш активний спосіб сприймання музики. Музика – це один із засобів, за допомогою якого субкультура відтворює свою ідентичність і культурно відтворює себе, окреслюючи свою відмінність стосовно до інших членів суспільства [8].

У даному дослідженні соціально-психологічних особливостей самоідентичності підлітків-представників різних музичних субкультур брали участь 224 підлітки, що представляють різні субкультури. Всього було залучено представників 7 субкультур, кожна підгрупа якої включала 32 особи. Належність до цієї субкультури визначалась за самоідентифікацією особистості підлітка, до того ж, важливим показником була музична субкультура, до якої належав респондент. Контрольною групою було обрано групу представників субкультури популярної музики, оскільки саме вона є найбільш численною, а її представники не вдаються до демонстрації власної належності до неї. Таким чином, представники цієї підгрупи найбільш наближені до генеральної сукупності підлітків. Були використані наступні методики: діагностика емоційної сфери підлітків за методикою "Емоційної направленості" Б.І. Додонова [7]; дослідження особистісних акцентуацій характеру за допомогою розробленого спеціально для дітей опитувальника К. Леонгарда-Г. Шмішека [2]; визначення самооцінки за методикою Дембо-Рубінштейн (в модифікації А.М. Прихожан) [1]; виявлення еґо-захисних механізмів через опитувальник Плутчика-Келлермана-Конте "Індекс життєвого стилю" [5], [4]; методика вимірювання особистісного диференціалу [3].

Для того щоб побачити чинники входження підлітків до тієї чи іншої підліткової субкультури, спочатку треба дослідити психологічні особливості та зміст емоційного навантаження кожної обраної для дослідження музичної субкультури.

Рок культура – свого роду філософія, зі своїм певним стилем поведінки та системою життєвих цінностей. Емоційний зміст рок-балад важко назвати поверховим, оскільки в піснях інформаційно-текстовий посыл має дуже важливе значення, а зміст пісень варіюється від легкого і невимушеного до похмурого, глибокого і філософського. Це найстаріша та найпоширеніша субкультура, яка дала початок багатьом іншим музичним напрямкам. У рок-виконавців є як повільні композиції, так і швидкі, ритмічні. Тут часто зустрічається середнього емоційного насичення куплет і більш активний та домінуючий "драйвовий" приспів, а супроводжене це все головним атрибутом рок-музики – віртуозною грою на гітарі. В рок-піснях немає основної теми – спочатку ця музика була бунтом, протестом проти соціального натиску, народженням нових стилів і нових цінностей, але вже багато років в ній багато пісень на теми по-

чуттів, життєвих ситуацій, міркувань та проблем. Цей музичний напрям є багатограним та всебічно насиченим.

Готичний рок у своїй музиці має похмуру, сумну, холодну та песимістичну атмосферу. Виконавці готичного напрямку наштовхують слухача замислитись над чимось глибоким та знаходитись разом з собою "на межі", викликати у слухача бажання співпереживати змісту пісні, вводити людину до потойбічного світу, замислюватись над цінністю та змістом смерті. Готичні тексти знаходяться в спектрі від суто філософських, окультних і романтичних до цілком життєвих, але майже завжди з "темним" забарвленням. Найголовніша риса готичної музики – містичність та загадковість. Музика з пронизливим "янгольським" вокалом, елементами хорового співу, церковними дзвонами та вставками "темної електроніки". Відчужений "готичний" вокал співака або співачки – відьомський, вкрадливий та проникливий, а іноді навіть і просто холодний шепіт.

Хіпстери не мають певного музичного стереотипу та обраного стилю у музиці, але на сьогоднішній день саме вони позиціонують нову генерацію основних представників найпоширенішої субкультури серед молоді. Це позитивні люди, відкриті до найновіших музичних надходжень та інновацій у музиці. Їх життєва цінність та основний зміст – не знаходитись під впливом масової культури, мислити незалежно та робити свій вибір на основі власного смаку, а не нав'язаних суспільством стереотипів. Це молодь – шукачі нових тенденцій, де нема слів "бренд" та "модно". Вірять у соціальне зомбування через канали масмедіа, слухають лише некомерційну музику невідомих гуртів, захоплюються творчістю малознайомих режисерів та арт-діячів. Музика за своєю структурою різана, новаторська, експериментальна. Бере свою назву від слова "незалежний" (independent), та в цілому в її основу входить не завжди якісно записаний пронизливий гітарний шум, крізь який насилилу пробивається тужливий і мелодійний вокал.

Реп (хіп-хоп) – ритмічний речитатив під музику з важким бітом. Найчастіше у хіп-хопі змістовно описується важкий шлях головного героя, його тяжка доля без матеріального достатку, міні-історія, яка найчастіше з добрим кінцем. Серед вітчизняних діячів цього стилю більш окреслюється тематика соціального протесту. У піснях, що виконуються речитативом, можна встигнути розкрити основну тему змістового навантаження, адже репер за більш короткий проміжок часу встигає висловити набагато більше інформації, ніж співак іншого стилю зі звичайною структурою пісні, де кожен куплет має свій повтор та мелодійно виспівується кожне слово. За своїм характером переважно це люди оптимісти і активісти, серед яких багато спортивної молоді, яка завжди має намір перемагати.

Емо-підлітки вирізняються своєю співчутливістю, інфантильністю та небажанням сприйняти всю жорсткість і ворожість цього світу. Реальність – за стінами внутрішніх переживань носіїв цієї субкультури. У музиці відмінною особливістю виступає соло-вокал, схожий на плач, стогін, шепіт, який досить часто контрастно зривається на крик і має схожість на потік енергії надломлених емоцій. Найчастіше в цьому стилі оспівується про нещасну любов, нерозуміння, жорстокість, несправедливість та самотність; минулому часу присвячена головна тематика. Дуже рідко зустрічаються швидкі пісні. Це музика всім доступних емоцій поколінь та самостійних внутрішніх переживань того, що відбувається. Саме у цій субкультурі пісні виступають стимулятором сильних емоційних переживань.

Хіппі (у нашому випадку представники реггі також) музика – це своєрідний протест проти індустріального суспільства з його жорсткими правилами. Найчастіше пісні цього стилю акустичні, без комп'ютерних обробок. Як і у самому стилі життя – ця субкультура в пошуках всього натурального, екологічного, живого та природного. В текстах оспівується любов та гармонія до всього навколишнього, без емоційно-деструктивного посилу. Життя цих людей налаштоване на їх внутрішнє бачення та віру у світле майбутнє. Оспівуються прості явища, які в соціумі через модернізацію та урбанізованість суспільства втратили свою актуальність. Тексти не несуть у собі емоційно-деструктивного посилу, часто почуття та емоції передаються через стани природи. Пісні впливають на свідомість і спонукають діяти, думати, мріяти і відчувати себе єдиним народом.

Усі попередні субкультури належать до течії "андеграунду", що містять характерне бунтарство та відмову від загальноприйнятих цінностей, норм, соціальних і художніх традицій. Далі слід зазначити основні характеристики ідеології популярної музики (субкультура якої саме і стала контрольною групою у нашому дослідженні).

Поп-музика несе у собі завжди доступний зміст тексту, просту структуру пісні, повторення фраз та помітні ритмічні мелодії, що легко запам'ятовуються. Велике значення для запису поп-матеріалу відіграє саме електронна апаратура та менше місця відводиться живим інструментам. Вокальний стиль виконавців характеризується емоційною та мелодійною манерою виконання, співом, наближеним до мовлення, застосуванням "відкритого" звуку, демонстративно "непоставленими" голосами, неприродною теситурою, з широким використанням різних звукових ефектів. Популярна музика легка для сприймання та загальнодоступна своїм масовим накопиченням різних жанрів, при її створенні використовуються вже випробувані музичні стандарти. Типоло-

гічна визначеність цього виду музики створюється факторами функції розважання та естрадного музикування, здатного мати комерційний успіх. Саме цей вид музики супроводжує нас на радіохвилях, телебаченні, рекламах, в кафе та молодіжних нічних клубах.

На основі отриманих результатів за допомогою χ^2 -критерію Фішера розглянута фактична різниця між експериментальними підгрупами та контрольною підгрупою (поп-культура) і створено узагальнений соціально-психологічний портрет кожного представника досліджуваних субкультур.

Представники субкультури року у більшій мірі прагнуть до перебування у гармонії із оточуючим світом, окрім того, вони більш за інших схильні до загальної пасивності, в них занижений настрій, вони більш схильні до депресій. Значущо вищий бал за екзальтованим типом свідчить про наявність бурхливих реакцій на оточуючий світ та вразливість особистості. Психологічний захист значущо частіше вибудовується через компенсацію, що означає, що досліджувані схильні до дій, які мають компенсувати власну неспроможність у різних особистісних сферах. Виявлено меншу схильність до страхів, а також більшу впевненість у собі, меншу настороженість та спокійність відносно інших. В них сильніший контроль над потягами та менша схильність до імпульсивності.

Представники готичної субкультури більш самостійні, ініціативні, прагнуть до авантюри, але у той самий час їм більш протипоказані умови жорсткої дисципліни та вони часто не реагують на зауваження. Вони в більшій мірі чутливі, уразливі, схильні до глибоких переживань, самовпевнені, принципові і не можуть швидко переключатись, якщо їх щось дійсно турбує. Більш серйозні, їм притаманна висока моральність, сумлінність та іноді "відрив від колективу", також для них більш характерне співчуття, мінливість настрою, а невдачі і сумні події сприймаються трагічно. Таким чином представникам готичної субкультури характерна схильність до невротичної депресії набагато більше, ніж респондентам контрольної групи. В них більше за контрольну групу виявляється високий рівень домагань стосовно зовнішності, а це означає, що вони більш за інших підлітків завищують значущість візуального фактора та прискіпливо і критично ставляться до свого вигляду, чим і пояснюється постійна кардинальна зміна образів, зачісок, експериментів над своєю зовнішністю, пошуком того, як буде краще. Різниця між бажаним та реальним рівнем розуму, авторитету та вмільми руками свідчить про те, що ця підгрупа більш за контрольну відчуває себе невпевнено та постійно знаходиться у пошуку "бажаного себе", своєї ролі і особистісного призначення, у якому б зуміли досягти жаданого

успіху. За допомогою дослідження рівня домагань ми можемо краще зрозуміти мотивацію поведінки підлітка і здійснювати спрямований педагогічний і терапевтичний вплив, що формує кращі якості особистості. В нашому випадку стає помітним, що представники готичної субкультури мають завищені потреби щодо багатьох факторів і не високо оцінюють себе та свої можливості, що у свою чергу призводить до стійкої втрати впевненості в успіху й деформації особистості. У готичної субкультури менше за інших виражена драгієлюбність настрою, неадекватні вибухи гніву і люті, для них менше властиве заниження рівня особистісних домагань та повернення особистості до більш низького розвитку методом примітивізації потреб, також ці представники менш за інших приписують навколишнім власні моральні якості і потреби. В них менші за контрольну групу бали особистісного диференціалу за фактором оцінки, а тому ця група респондентів менше за контрольну групу схильна усвідомлювати себе як носіїв позитивних, соціально бажаних характеристик, їм властива незадоволеність власною поведінкою, рівнем своїх досягнень і притаманне критичне ставлення до себе. Менші бали особистісного диференціалу за силою вказують на те, що контрольна група виявляє більше впевненості у собі та незалежності, ніж представники готичного руху. Менш висока самооцінка відносно розуму, свого авторитету, вмільх рук та зовнішності ще раз підтверджує той факт, що підлітки готичної субкультури не відповідають своїм завищеним потребам та домаганням. Це може стати приводом для постійної незадоволеності собою та невротичності підлітків.

Представники субкультури хіпстерів більш енергійні, в них присутня постійна жага до діяльності, ініціативність, відчуття нового, оптимізм. Їм більше підійшла б робота, пов'язана з постійним спілкуванням або організаторська діяльність, де б вони залюбки проявляли свої лідерські здібності. Монотонність, самотність та умови жорсткої дисципліни просто протипоказані для цього типу людей. Вони частіше за представників контрольної групи альтруїстично спрямованні та керуються співчуттям, жалісливістю до оточуючих і радіють чужим удачам. В них більш розвинений художній смак, артистичне обдарування та яскравість почуттів. Це представники мінливого настрою, яскраво виражених емоцій, підвищеного відволікання на зовнішні події та фанатичного ставлення до своїх друзів. Представникам цієї експериментальної групи притаманний захист від неприємної дійсності шляхом відмови від її сприймання, що відбувається у формі так званої "втечі" від дійсності у хворобу, захоплення, фантазії. Це заперечення відбувається в разі, якщо реальність травмує психіку суб'єкта. Також вони частіше за поп-представників мають схильність до невизнання своєї

провини не дивлячись на те, що наслідки цих дій навіть і не відповідають особистісному гарному самооцінюванню та більш за контрольну групу схильні до компенсаторного прикриття власних недоліків підкресленням неіснуючих. У представників субкультури хіпстерів менше за інших виражена сумлінність, акуратність та серйозність у справах і почуттях, адже їх настрій та емоційний фон досить часто залежить від ситуативного варіювання та зовнішньої середовища. Вони не здатні до переживання ситуацій, деталей та подробиць. Для них менш властивий психастенічний стан та тривожне відчуття страху, ця група менш схильна за інших до підвищеної дратівливості, нестриманості емоцій та агресивної поведінки. Представники інді-року менш за інших заміщують свою негативну реакцію на інших та не діють через захист свого "Я" методом примітивізації особистісної потреби і зниженням свого рівня домагань.

Представники субкультури хіп-хопу у більшій мірі співчутливі, уразливі, глибоко переживають найменші прикрощі, альтруїстично розвиненні, радіють чужим успіхам, в них більше виражене прагнення бути в центрі уваги і досягти свого демонстративного лідерства будь-якою ціною: сльозами, скандалами, хвастощами, яскравим вбранням, незвичним захопленням, вигадками про себе тощо. Вони досить легко забувають про свої непорядні вчинки, але в основному їх поведінка залежить від людини, з якою мають справу. В них висока пристосовуваність до людей та вміння налагоджувати стосунки. Мінливий настрій, яскраво виражені емоції, підвищене відволікання на зовнішні події та балакучість. Для них більш характерні захист через заперечення, втеча від реальності, відмова у сприйманні негативних думок, спогадів, вражень і почуттів. Також психологічний захист значущо частіше вибудовується через компенсування власних недоліків підкресленням неіснуючих, але бажаних рис або ж більш успішної сфери власної діяльності. У той самий час у них значимо менше виражена педантичність, занудство, формальність та вимоги щодо акуратності. Представники субкультури хіп-хопу емоційні та люди настрою, але все ж таки вони не схильні до загострених гіпертимічних або дистимічних форм поведінки. Для них менш характерне заміщення подавлених емоцій на інші об'єкти, що виявляють найменшу небезпеку чи є більш доступними порівняно із тими, що власне викликали негативний досвід. Також у представників цієї експериментальної групи значимо менше за інших виражене проєкціювання думок, почуттів, мотивів і бажань до іншої особи або об'єкта, які на свідомому рівні індивід для себе не сприймає.

В емо-представників більш сформований естетично-ліричний світогляд, вони більше за інших здатні насолоджуватись ліричними

переживаннями, гармонією і красою явищ, звуків. Ініціативні та загалом оптимістичні, але надмірно чутливі, тривожні і уразливі, глибоко переживають найменші прикроці, невпевнені у собі та нерішучі до своїх дій, при цьому їм подобається привертати до себе увагу та іноді виявляти свої внутрішні почуття і хвилювання "на публіку". Більше за контрольну групу віддають перевагу вузькому колу друзів та не сильно полубляють шумні компанії. Емо-підлітки рідко вступають у конфлікти та відіграють в них пасивну роль, для них протипоказана несправедливість, хамство та перебування в оточенні "чужих" брутальних людей. Такий тип музичної субкультури більше за інших має схильність до невротичної депресії, інфаркту, гіпертонії у майбутньому. При цьому вони частіше за контрольну групу респондентів заміщують свою негативну реакцію на інших, ховають власні недоліки підкресленням неіснуючих, бажаних рис або показом іншої власної більш успішної сфери діяльності та діють методом відмови від реальності, якщо вона їх не влаштовує. В емо-підлітків більше за контрольну групу виявляється високий рівень домагань стосовно зовнішності, а це означає, що саме вона має велике значення та основну проблемну зону. Не дивно, що постійний експеримент з зачісками, макіяжем та контрастними змінами кольору волосся спонукають підлітка на пошук того образу, який вирішить питання з зовнішнім удосконаленням себе. Різниця між бажаним та реальним рівнем розуму, зовнішності, авторитетом, умілими руками і впевненістю у собі свідчить про те, що ця підгрупа більше за контрольну має ідеалістичне представлення щодо бажаного образу "Я", через це недооцінюють себе та помічають в собі лише недоліки. У випадку з представниками субкультури емо виявилось, що для них характерний більш високий рівень домагань порівняно з респондентами контрольної групи, що у результаті призводить до стійкої втрати впевненості в успіху та деформації особистості загалом. У представників цієї експериментальної групи значущо менше за інших виражена сумлінність, надійність у почуттях та рівний настрій. Також їм не властива збудлива драгівливість, аморальні вибухи гніву і люті, їх контроль потягів керується розумом та адекватною поведінкою. Представники субкультури емо менше за інших приписують навколишнім власні моральні якості і потреби, менше за представників контрольної групи компенсують власні недоліки підкресленням інших рис і не намагаються виправдовувати себе та свою поведінку. В них менш за контрольну групу простежується особистісний диференціал за фактором оцінки, а тому виявляється, що ця група респондентів менше за контрольну групу схильна усвідомлювати себе як носіїв позитивних, соціально бажаних характеристик, їм властива незадоволеність власною поведінкою,

рівнем своїх досягнень і притаманне критичне ставлення до себе. Показники особистісного диференціалу за типом сили вказують на те, що контрольна група виявляє більше впевненості у собі та незалежності, ніж представники субкультури емо. Нижчий показник самооцінки щодо розуму, свого авторитету, вмілих рук, зовнішності і впевненості у собі підтверджує той факт, що емо-підлітки не відповідають своїм завищеним потребам та домаганням, а це спонукає до незадоволеності собою реальним та розвитку невротичності особистості.

Представники субкультури хіпі мають кращий настрій, оптимістично спрямовані, для них протипоказана монотонність у праці та умови жорсткої дисципліни. Вони частіше за представників контрольної групи переоцінюють свої можливості та іноді можуть швидко набриднути незнайомим людям своїм необрунтованим оптимізмом, який може бути розціненим за інфантилізм та дитячу поведінку. Також через свою крайню чутливість можуть легко провокувати напади агресії з боку невихованих або дратівливих людей. Представникам цієї експериментальної групи притаманний альтруїзм, співчуття, сенситивність, вони більш схильні до невротичної депресії та трагічно сприймають сумні події і невдачі у своєму житті. Для професійної самореалізації їм більше підходить сфера мистецтв, медицина, виховання дітей, догляд за тваринами та рослинами. У підлітків-хіпі більше за контрольну групу виявляється високий рівень домагань стосовно умілих рук, а це означає, що вони більш за інших завищують значущість уміння робити щось власноруч, що і дійсно підтверджується їхнім візуальним іміджем, саморобним одягом, сплетеними браслетами та різними аксесуарами і ручними виробами (в основному з природних матеріалів – дерева, шкіри, глини, квітів). Різниця між бажаним та реальним рівнем розуму і характеру свідчить про те, що ця підгрупа більше за контрольну групу має ідеалістичне представлення щодо бажаного образу "Я", через це вони недооцінюють свої особистісні риси характеру та розумові здібності. Виявилось, що вони не високо оцінюють себе та свої можливості, мають завищені потреби щодо багатьох факторів, що в результаті приводить до стійкої втрати впевненості в успіху та перспективної деформації особистості. У представників субкультури хіпі менше за інших виражена жага до перемог, спортивного азарту та інтересу до конкуренції, стабільний настрій, серйозність та надійність у справах і почуттях, знижений фон настрою, пасивність, нерішучість, дратівливість, жорстокість поведінки та неадекватні вибухи гніву і люті з рукоприкладством. Їм менш притаманна аморальна поведінка та асоціальні вчинки, і вони менш схильні до конфліктів з незначних приводів. Ці представники менше за інших приписують навколишнім власні мо-

ральні якості і потреби та менше за інших заміщують свою негативну реакцію на інших. Менші бали особистісного диференціалу за силою вказують на те, що контрольна група виявляє більше впевненості у собі та незалежності, ніж представники субкультури хіпі. Менш висока самооцінка щодо розуму та характеру ще раз підтверджує факт того, що підлітки-хіпі не відповідають своїм завищеним потребам та домаганням.

Висновки. У дослідженні було описано індивідуальні психологічні та соціальні особливості підлітків-представників різних музичних субкультур за такими показниками, як емоційна направленість, акцентуації, самосприйняття, рівень домагань, самооцінка, его-захисні механізми та особистісний диференціал. За допомогою F^* -критерію Фішера розглянуто фактичну різницю між експериментальними підгрупами та контрольною підгрупою. У результаті дослідження було здійснено загальну характеристику та порівняльний аналіз соціально-психологічних особливостей представників різних музичних субкультур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Исследование самооценки по Дембо-Рубинштейн с элементами клинической беседы // Яньшин П.В. Практикум по клинической психологии. Методы исследования личности / П.В. Яньшин. – СПб., 2004.
2. Методика изучения акцентуаций личности К. Леонгарда (модификация С. Шмишека) // Практикум по психодиагностике личности / [ред. Н.К. Ракович]. – Мн., 2002.
3. Методика личностного дифференциала (вариант, адаптированный в НИИ им. В.М. Бехтерева) // Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. – М., 2002. – С. 20-21.
4. Механизмы психологической защиты: генезис, функционирование, диагностика / Е.С. Романова, Л.Р. Гребенников. – Мытищи : Талант, 1996. – 144 с.
5. Психологическая диагностика индекса жизненного стиля / Л.И. Вассерман, О.Ф. Ерышев, Е.Б. Клубова. – СПб. : Изд-во СПбНИПНИ им. В.М. Бехтерева, 2005. – 50 с.
6. Психологічний словник / за ред. В.І. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – С. 55.
7. Тест-анкета "Эмоциональная направленность" (Б.И. Додонов) / Диагностика эмоционально-нравственного развития / [ред. и сост. И.Б. Дерманова]. – СПб., 2002. – С. 132-134.
8. Chambers, Iain. Urban Rythms: Pop Music and Popular Culture / Iain Chambers. – London : Macmillan, 1985.